

Vanha vammaispalvelulaki – siirtymäaika 31.12.2027 saakka

Apuvälineet

Vammaispalvelujen käsikirja
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL

Luet vanhan vammaispalvelulain (380/1987) mukaista sisältöä.

Tämä laki on kumottu L:lla 14.4.2023/675, joka on voimassa 1.1.2025 alkaen.

Vanhan vammaispalvelulain (380/1987) mukainen sisältö on käytössä soveltuvin osin uuden vammaispalvelulain siirtymäajan loppuun 31.12.2027.

Vanha vammaispalvelulaki -osiossa kuvataan vammaispalvelulain ja kehitysvammlain mukaisia palveluja sekä lain soveltamista käytännössä. Lisäksi on kuvattu vanhan vammaispalvelulain mukainen asiakasprosessi.

Teksti on vanhan vammaispalvelulain (380/1987) mukaista sisältöä. THL:n tuottama sisältö on julkaistu alkuperäisessä muodossaan THL:n sähköisessä Vammaispalvelujen käsikirjassa.

[Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista \(Finlex\)](#)

Apuvälineet

Asumisen edellytyksenä on toimiva asunto ja sopivat palvelut

Apuväline on laite, joka edistää tai ylläpitää käyttäjänsä toimintakykyä silloin, kun se on vamman tai sairauden vuoksi heikentynyt. Tarkoituksenmukainen apuväline on luonteva osa käyttäjänsä elämää. Apuväline mahdollistaa suoriutumisen erilaisista tehtävistä sekä helpottaa osallistumista elämän eri tilanteisiin. Apuvälinepalveluiden järjestämiseen osallistuu useita eri toimijoita, joiden vastuu kohdistuu eri osa-alueisiin. Apuvälinepalvelun järjestämisvastuun, prosessin ohjeet ja periaatteet löytyvät Terveyskylän Kuntoutumistalosta:

[Apuvälineet \(Kuntoutumistalo.fi\)](https://www.kuntoutumistalo.fi)

Sosiaalitoimi (vammapalvelut) voi myöntää taloudellista tukea henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuviin kohtuullisiin kustannuksiin.

Asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet

Vammapalvelulain 9 §:n mukaan hyvinvointialueen on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutukseen tavanomaisista elämän toiminnoista.

Vammaisen henkilön päivittäisten toimintojen välineet, koneet ja laitteet

Sosiaalitoimi voi korvata tai antaa käyttöön vammaisen henkilön tarvitsemia päivittäisten toimintojen välineitä, koneita ja laitteita, jotka ovat muita kuin lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineitä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi

- auto
- kodinkoneet
- vapaa-ajan välineet

Korvausta näiden hankkimisesta aiheutuviin kustannuksiin suoritetaan sellaiselle vammaiselle henkilölle, joka tarvitsee niitä vammansa tai sairautensa johdosta liikkumisessa, viestinnässä, henkilökohtaisessa suoriutumisessa kotona tai vapaa-ajan toiminnoissa.

Näiden laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista korvataan puolet. Nämä ovat määrärahasidonnaisia palveluita, joihin vammaisella henkilöllä ei ole subjektiivista oikeutta. Hyvinvointialueen korvaus on sidottu "tarpeellisiin" ja "todellisiin" kustannuksiin eli vain kohtuullisiin, välttämättömänä pidettäviin vammasta tai sairaudesta johtuviin kustannuksiin.

Hyvinvointialue voi määritellä kohtuullisena pidettävän osan vammaisen hankkiman välineen hankintahinnasta, jos vammaisen henkilö on hankkinut kalliimman ja/tai teknisesti vaativamman laitteen kuin vammasta tai sairaudesta johtuva tarve välttämättä edellyttää.

Korvausta myönnettäessä tulee harkita, miten apuväline tukee omatoimista suoriutumista kotona. Arvioinnissa otetaan huomioon vamman aiheuttamat rajoitukset sekä mahdollisuus käyttää muita kotiin kuuluvia välineitä.

Korvausta voi hakea puolen vuoden kuluessa kustannusten syntymisestä, mutta selkeintä on keskustella hankinnasta ensin sosiaalitoimen kanssa. Hyvinvointialue voi myös antaa välineitä, koneita tai laitteita korvauksetta vammaisen henkilön käytettäväksi.

Hyvinvointialue vastaa siitä, että väline tai laite voidaan ottaa käyttöön ja tästä käyttöönotosta aiheutuvista kustannuksista. Vammaisen henkilö vastaa suoranaisista käyttökustannuksista, kuten sähkölaskusta.

Tietoa apuvälineistä

Kuntoutumistalo

Terveyskylän Kuntoutumistalon Apuvälineet-sivuille on koottu apuvälinepalveluihin ja apuvälineisiin liittyvää tietoa tukemaan apuvälinealan ammattilaisten, tutkijoiden, kehittäjien ja opiskelijoiden työtä. Tiedosta hyötyvät myös muut terveydenhuollon ja sosiaalialan ammattilaiset sekä apuvälineen käyttäjät ja heidän läheisensä.

[Apuvälineet \(Terveyskylän Kuntoutumistalo\)](#)

EASTIN portaali

EASTIN on seitsemän Euroopan maan apuvälinetietokannoista muodostettu portaali. EASTIN:ia voi käyttää myös suomeksi ja 21 muulla eurooppalaisella kielellä, mutta apuvälineitä koskevat tiedot ovat alkupe-
räisillä tiedot tuottaneiden maiden kielillä. Hakuja voi tehdä apuvälineluokan, avainsanojen, kaupan nimen tai valmistajan nimen mukaan.

[EASTIN portaali](#)

Kommunikointi, selkokieli ja lukivaikeudet

Kehitysvammaliiton Papunet-sivusto tarjoaa tietoa ja materiaaleja kommunikointiin sekä tietoa puhevammaisuudesta ja eri kommunikointikeinoista: selkokielestä sekä puhetta tukevista ja korvaavista keinoista (kuvista, viittomista ja blisskielestä).

[Papunet \(Kehitysvammaliitto\)](#)

Näön apuvälineet

Näkövammaisten liiton verkkosivuilla on tietoa näkemisen apuvälineistä ja näkövammaisuudesta. Liitolla on näön apuvälineiden myymälä Aviris, jolla on myös omat verkkosivut. Opaskoiratietoa saa sekä Näkövammaisten liitosta että Opaskoirakoulusta.

[Näkövammaisten liitto ry](#)

[Näkemisen apuvälineiden erikoismyymälä Aviris](#)

[Opaskoirakoulu \(Näkövammaisten liitto ry\)](#)

Kuulon apuvälineet

Kuulolaitteista ja kuulemisen apuvälineistä saa tietoa Kuuloliiton verkkosivuilta. Sivulla on muun muassa oppaita ja esitteitä kuulokojeista, kuulopuvvavälineistä, kuulovammoista ja tulkkipalveluista.

[Kuuloliitto ry](#)

Urheilu-, liikunta- ja toimintavälineet

Suomen Paralympiakomitea on urheilu- ja liikuntajärjestö, jonka tehtävänä on suunnitella, toteuttaa ja kehittää liikunnan harrastamisen ja kilpailemisen mahdollisuuksia ja olosuhteita liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisille henkilöille sekä elinsiirron saaneille sekä dialyysissä oleville henkilöille.

[Suomen Paralympiakomitea ry](#)

Soveltavan liikunnan apuvälinetoiminta SOLIA opastaa ja neuvoa, tarjoaa kokeilu- ja vuokraustoimintaa sekä opastaa oman välineen hankinnassa. SOLIA vuokraa liikunnan ja urheilun apuvälineitä kaikille ilman

vamma-, diagnoosi- tai järjestörajoja. Välineet sopivat pääsääntöisesti itsenäisesti liikkuville.

[Soveltavan liikunnan apuvälinetoiminta SOLIA](#)

Kehitysvammaisten Tukiliiton Malike - matkalle - liikkeelle - keskelle elämää tarjoaa vaikeavammaisille toimintavälineiden kokeilumahdollisuuksia vuokraamalla näitä välineitä ja järjestämällä koulutusta välineiden käytöstä. Toimintavälineet ovat vaikeavammaisille suunniteltuja; niiden avulla osallistuminen on mahdollista. Malike vuokraa muun muassa maastorattaita, erilaisia polkupyöriä, laskettelukelkkoja sekä muita välineitä talvella liikkumiseen.

[Malike \(Kehitysvammaisten Tukiliitto ry\)](#)

Muisti ja kognitiivinen toiminta

Kognitiivisella toiminnalla tarkoitetaan aistien kautta tulevan tiedon käsittelyä, puhetta ja ihmisen kykyä ohjata omaa toimintaansa, kuten etenemistä ruuanlaitossa työvaiheesta toiseen, ulkona liikkumisessa ohjauksesta eli paikannusta ja muistamista. Tämä on uusi kasvava apuvälineala. Kokeiluissa on havaittu, että apuvälineet auttavat kehitysvammaisia, aivovamman saaneita henkilöitä, muistisairaita tai mielenterveyskuntoutujia, joilla on kognitiivisen toiminnan vaikeuksia.

Vapaa-ajan apuvälineet

Vapaa-ajalla jokaisella tulisi olla mahdollisuus tehdä asioita, joita haluaa itse tehdä. Vapaa-aika tarkoittaa sitä aikaa, kun ei olla koulussa, töissä tai päiväkodissa. Eri alojen ammattilaiset voivat tukea sitä, miten jokaisella yksilöllä ja perheellä on mahdollisuus tehdä itseään kiinnostavia asioita.

Kun vamma vaikeuttaa huomattavasti liikkumista, henkilö voi tarvita toisen ihmisen apua ja mahdollisesti toimintavälineen voidakseen liikkua ja osallistua.

On tärkeää, että perheellä on yhteistä aikaa arjen keskellä. Vaikeavammaisen lapsi tai nuori hyötyy vuorovaikutuksen hetkistä, jotka tapahtuvat arjessa kaikkein lähimpien ihmisten kanssa. Yhteinen tekeminen voi lisätä myös koko perheen voimavaroja.

Osallistuminen vapaa-ajan viettomahdollisuuksiin kuuluu yhtäläillä vaikeavammaisille aikuisille. On huomioitava, että myös asumisyksiköissä asuvilla on oikeus viettää vapaa-aikaansa kotinsa ulkopuolella. Oleellista on, että tästä mahdollisuudesta kerrotaan ja henkilön valintaa tuetaan toiveiden mukaisesti.

Vapaa-ajan toiminnan mahdollistaminen

Kun löytyy mieluinen tapa viettää vapaa-aikaa, on mietittävä, miten se mahdollistuu.

- Tarvitaanko avustaja?
- Edellyttääkö osallistuminen tulkkausta?
- Entä kuljetuspalvelu?
- Tarvitaanko apu- tai toimintavälineitä osallistumisen tueksi?
- Mitä muuta tukea henkilö tarvitsee voidakseen osallistua?
- Saako henkilö itse päättää ja ilmaista tahtonsa?

Apu- ja toimintavälineellä voi olla kuntoutuksellinen, psyykkistä hyvää oloa lisäävä sekä sosiaalista toimintakykyä edistävä vaikutus. Väline mahdollistaa yksilön tasavertaisen osallistumisen, oikeuden virkistykseen ja erilaisiin kokemuksiin. Ratkaisu osallistumiseen voi olla yksinkertainen ja helposti itse tehtävä - sen löytäminen vaatii hieman halua ja luovuutta.

Miten vapaa-ajan apu- tai toimintavälineen voi hankkia?

Monen ihmisen harrastusmahdollisuudet ovat riippuvaisia riittävästä tuesta ja sopivasta apu- tai toimintavälineestä. Niiden hankkiminen aiheuttaa usein päänvaivaa.

Ensisijaisesti tarkastellaan sitä, että onko hakija oikeutettu saamaan apuvälineen lääkinällisen kuntoutuksen kautta. Oikeus tähän todetaan lääkinällisin perustein, ja tavoitteena on vähentää puuttuvan toimintakyvyn aiheuttamia esteitä arkielämässä. Kuntoutuksen apuvälineet kuuluvat myös tämän asetuksen piiriin. Vapaa-ajalla harrastaminen ja osallistuminen erilaisiin asioihin tukee myös kuntoutumista.

Jos kriteerit eivät lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineeseen täyty, niin hakijalla on mahdollisuus saada väline vammaispalvelulain kautta. Hakijalla on myös mahdollisuus saada välttämättömät muutostyöt tarvitsemaansa välineeseen.

Hakijalta kannattaa pyytää lisätietoja, jos vapaa-ajan apuvälineet ovat viranomaiselle tuntemattomampia. Hyvinvointialue voi tällöin harkita välineen tarpeellisuutta hakijalle ja korvata hankintahinnasta esimerkiksi puolet.

Jos apuvälineen käyttö on satunnaista, vuokraaminen voi olla kätevin ratkaisu. Valineet.fi -sivustolta löytyy tahoja, jotka vuokraavat vapaa-ajan apu- ja toimintavälineitä. Vuokran ja mahdolliset rahtikustannukset välineestä voi maksaa hyvinvointialue tai vuokraaja itse. Vuokraaja voi hakea tukea kustannuksiin vammaispalvelulain nojalla.

On olemassa myös muita keinoja saada ratkaisu hakijan apuvälineongelmaan. Jos lainsäädännöstä ei löydy keinoa välineen hankkimiseen, hakija voidaan ohjata kokeilemaan muita tapoja. Välineen voi hankkia yhteisölle, jolloin se palvelee useita käyttäjiä. Ryhmäkoti, yhdistys, toimintakeskus tai koulu voi kerätä rahoituksen erilaisilla varainkeruutapahtumilla tai hakemalla yrityksiltä rahoitusta. Myös yksittäinen henkilö voi hakea rahoitusta välineeseen erilaisilta tahoilta. Ideanikkari voi keksiä ja rakentaa sopivan apu- tai toimintavälineen myös itse.

On tärkeää, että hakijalle kerrotaan erilaisista mahdollisuuksista hankkia vapaa-ajan apuväline. Kun palvelusuunnitelmia tehdään vammaisille henkilölle, välineiden tarve voidaan ennakoida hyvissä ajoin. Tämä toimii myös budjetoinnin tukena. Yhteistyön avulla eri tahojen kesken on mahdollista selvittää, mikä on asiakkaan edun kannalta järkevin ratkaisu.

Kirjoittaja:

Henna Ikävalko, suunnittelija ts.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry / Malike

Lähteet

[Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista \(Finlex\)](#)